

BURGEMEESTER

94

NEDERLANDS GENOOTSCHAP VAN BURGEMEESTERS | JAARGANG 24, DECEMBER 2019

Bas Eenhoorn

Gewoon de burgemeester

**Nazorg burgemeesters
na ramp of crisis**

**Najaarscongres 2019
een terugblik**

Nederlands
Genootschap
van Burgemeesters

4

Laatste burgervaderschap

6

Georganiseerde nazorg

11

Najaarscongres terugblik

18

Inclusief stemmen

22

Oorlogsgravenstichting

COLOFON

Jaargang 24, nummer 94, december 2019 | verschijnt 4 keer per jaar | **Redactieleden** Mieke Baltus, Titia Crossen, Maarten Houben, Gert-Jan Kats, Joost van Oostrum | **Eindredactie** Anouck Haverhoek
Fotografie cover Annemoon van Hemel | **Opmaak** OntwerpKeuken | **Redactieadres** Nederlands Genootschap van Burgemeesters | Postbus 30435 | 2500 GK Den Haag | Tel: (070) 373 83 83
e-mail: info@burgemeesters.nl

Het Burgemeestersblad is mede mogelijk door bijdrage van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

14

Dilemmaloga

3 **Het echte gesprek**

Voorwoord van Anouck Haverhoek

9 **Burgerschap en democratie
zijn nooit af**

Column NGB-voorzitter Liesbeth Spies

16 **Column minister Knops**
Rubriek BZK21 **Wie is verantwoordelijk?**
Boekbespreking24 **Service**

VOORWOORD

Het echte gesprek

Intervisie is een georganiseerd gesprek tussen collega's met als doel het functioneren te verbeteren. Voor sommigen een normaal onderdeel in hun professionalisering, voor anderen nog niet. Alhoewel er al lang geen taboe meer heerst op het reflecteren op eigen handelen en het openstaan voor andere inzichten, merken wij een zekere mate van terughoudendheid bij burgemeesters.

Gelukkig wordt er 'volop gereflecteerd' met collega's uit onder andere Initiatiefgroepen, gemeenten of Veiligheidsregio's. Vaak echter met een thematische invalshoek, waarbij vooral de 'eigen' casuïstiek en de 'eigen' ervaringen centraal staan. Dit leidt niet altijd tot het 'echte' gesprek over je bewuste en onbewuste keuzes, veronderstellingen en oplossingsstrategieën en welke verbeteringen daarvoor mogelijk zijn. Het blijft daarmee bij *zenden* in plaats van *ontvangen*. En dat laatste is juist cruciaal om professioneel te groeien. De samenstelling van en het vertrouwen in de intervisiegroep zijn essentieel voor de 'output'. Daarom biedt het Genootschap vanaf komend jaar de mogelijkheid voor meer maatwerk. Denk aan groepen met burgemeesters van kleine(re) gemeenten, van plattelandsgemeenten, jonge burgemeesters, of juist burgemeesters die al langere tijd meegaan. U kunt ook zelf een intervisiegroep samenstellen. Vindt u dit allemaal veel 'gedoe', dan kan het Genootschap u hierin behulpzaam zijn. Of kies voor een 'quick screening' die inzicht geeft in uw sterke eigenschappen, ontwikkelpunten en omgevingsvoorwaarden waarin u het beste tot uw recht komt.

Komend jaar besteden wij in ons opleidingsaanbod ook meer aandacht aan 'de persoon' burgemeester.

In januari 2020 starten weer de burgemeestersconferenties. Op een nieuwe locatie weliswaar, maar met een vertrouwd programma. We reflecteren op de rol van de burgemeester als hoeder van de democratie en rechtstaat. De samenleving verandert continu. Kernwaarden van de democratie staan onder druk en de 'speelruimte' wordt deels bepaald door de lokale politieke context. Wat is er nodig om die rol goed te kunnen vervullen?

Voldoende denkvoer en reflectie dus die u in staat stellen om goed voor uzelf én voor anderen te (blijven) zorgen.

Het NGB-bureau wenst u alvast fijne feestdagen, een veilige jaarwisseling en een gezond en mooi 2020.

Anouck Haverhoek
Nederlands Genootschap Van Burgemeesters

Waarnemer of Kroonbenoemd:

‘JE BENT VOOR DE MENSEN GEWOON DE BURGEMEESTER’

Bas Eenhoorn rondde dit jaar zijn, naar alle waarschijnlijkheid, **laatste burgervaderschap** af. Een veelzijdige carrière, waarin overheid en bedrijfsleven elkaar afwisselden. Veelzijdigheid is typerend voor deze energieke bestuurder. Bas Eenhoorn werd vooral bekend vanwege het schietincident in winkelcentrum De Ridderhof in Alphen aan den Rijn in 2011. Een gebeurtenis die meer invloed op zijn leven heeft gehad dan hij in eerste instantie verwachtte.

Tekst | Hilde Westera

Het is begin oktober 2019 als Bas Eenhoorn wordt gebeld door de NRC met de vraag of hij de waarnemend burgemeester van Den Haag gaat worden. ‘Ik ben aan het golfen en dat gaat erg lekker. Heb je hiermee een antwoord?’, is de reactie van Bas Eenhoorn. Bas Eenhoorn is inmiddels 73, net zo oud als Trump, maar ambieert geen 8e gemeente om het burgemeestersambt te vervullen. Alleen golfen is echter ook niet de bedoeling. Eenhoorn wil graag leuke, interessante klussen blijven doen. De relatieve rust die hij nu ervaart is nog wel wennen. ‘Het voelt heel vreemd en ongemakkelijk om je telefoon een tijdje uit te kunnen zetten.’

Door schade en schande

‘Bas begon in 1976 (toen 29 jaar oud) als burgemeester én gemeentesecretaris op Schiermonnikoog. In kleine gemeenten was het toen nog toegestaan beide functies in één persoon te verenigen. Hij wilde al van kinds af aan burgemeester worden. Zijn eerste

sollicitaties in het Westen liepen echter op niets uit. Gebrek aan politieke ervaring. De Commissaris van de Koning in Friesland benoemde echter ook personen zonder politieke ervaring. En zo geschiedde. Geen vertrouwenscommissies in die tijd, maar een CvdK die bij de kandidaat aan huis (!) kwam om te kijken of wat voor vlees hij in de kuip had. Schier was een goede leerschool, want de eilanden staan niet bepaald bekend als makkelijk. Door schade en schande leerde hij het vak. Hij vertelt ‘uit de ouwe doos’ over de bevolkingsopstand die ontstond toen het college het autogebruik op het eiland wilde inperken. Letterlijk de halve bevolking van Schier bezette de steiger van de veerboot, bewapend met gierkar en jachtgeweer. Je zal maar net burgemeester zijn....

In en uit het ambt

Bas Eenhoorn was burgemeester in zeven verschillende gemeenten. Wat voor velen onbekend is, is dat hij in 1996 na ruim twintig ambtsjaren het

bedrijfsleven in ging. Ruim tien jaar later, in 2007, vroeg toenmalig Zuid-Hollandse commissaris van de Koning hem als waarnemer voor de nieuwe gemeente Lansingerland. Hij twijfelde. Moet ik terug het ambt ingaan? De uitdaging van het meehelpen opzetten van een nieuwe gemeente intrigeerde hem en dus besloot hij het aanbod te aanvaarden. Dit jaar rondde hij zijn laatste burgervaderschap af, in Amstelveen. Tijd voor een bestuurlijke terugblik.

Goodwill

‘De burgemeester is duidelijk kwetsbaarder geworden’, aldus Eenhoorn. Vooral de verhouding tot de wethouders en de raad is veranderd. Vroeger had de burgemeester gezag, nu leun je meer op ‘goodwill’. Eenhoorn zou het ambt en alles wat daar mee te maken heeft echter niet willen veranderen, maar je moet als burgemeester wel anders opereren in deze tijd. ‘De burgemeester moet een open boek zijn’, zegt Eenhoorn. Duidelijk communiceren,

draagvlak zoeken en niet op de inhoud gaan zitten! Het bewaken van de integriteit, OOV en een zorgvuldige procesgang zijn je belangrijkste taken, naast natuurlijk je rol als burgervader/ moeder. Zelfreflectie en je tegenspraak organiseren zijn essentieel om over-eind te blijven in het ambt. Ik eiste van mijn gemeentesecretaris en griffier dat ze me een 'duw' zouden geven als ik iets verkeerd deed. De commissaris van de Koning moet naar de mening van Eenhoorn meer letten op het vermogen van kandidaten om te reflecteren. Sommige zaken zijn volgens Eenhoorn echter nog precies zoals jaren geleden. Als burgemeester moet je bijvoorbeeld goed kunnen spreken in het openbaar. 'Ik heb gedurende mijn loopbaan met regelmaat een media-training gedaan om scherp te blijven op dit punt. Een burgermeester die haperend een speech van papier voorleest is een "no-go".'

Draagvlak

Het gemak waarmee het vertrouwen in je opgezegd kan worden en je als burgemeester weggestuurd kan worden, is volgens Eenhoorn een verkeerde ontwikkeling. Er mag geen sprake zijn van willekeur. Ook mag een burgemeester in dat geval niet alleen afhankelijk zijn van het optreden van een CvdK, want ook hij of zij kan 'de boel' soms niet meer redden. Een burgemeester moet uiteraard draagvlak blijven zoeken en houden voor zijn of haar optreden, maar het optreden mag niet onder druk komen te staan uit angst om weggestuurd te worden.

Nazorg burgemeesters

Eenhoorn was onlangs in het nieuws toen het ging over de nazorg van burgemeesters na crisis. Hulpverleners en slachtoffers hebben 'geprotocolleerde' nazorg, maar burgemeesters niet. De tijd lijkt rijp dat ook burgemeesters durven toegeven dat een crisis niet in hun koude kleren is gaan zitten en dat nazorg wenselijk is. Eenhoorn gaf in het bewuste interview met EenVan-daag eerlijk toe dat hij maanden na het schietincident in Alphen aan den Rijn dacht "Wat is er toch met mij? Waarom ben ik zo lichtgeraakt als iemand mij vraagt hoe het met mij gaat?" Op de vraag waarom het voor burge-

'Vroeger had de burgemeester gezag, nu leun je meer op goodwill'

meesters zo lastig is om de behoefte aan nazorg toe te geven, zegt Eenhoorn dat burgemeesters veelal bang zijn om hun kwetsbaarheid te tonen. Bang dat er een gat in het harnas wordt gevonden. Het is goed dat er uiteindelijk openlijk over dit onderwerp wordt gesproken.

Omgangsvormen

Eenhoorn heeft naar eigen zeggen alleen maar 'leuke gemeenteraden' gehad, met betrokken mensen. Wel is het taalgebruik verhard en zijn de omgangsvormen soms anders dan vroeger. 'Ik let daar vanaf dag één als een soort schoolmeester op en stelt dit zo nodig direct aan de kaak. Zodra je ongewenst taalgebruik en omgangsvormen laat varen, krijg je dit moeilijk weer in het gareel.'

Waarnemer of Kroonbenoemd

Commissaris van de Koning Jaap Smit zou tegen Johan Remkes hebben gezegd dat hij zich niet geliefd hoeft te maken in Den Haag. Bas Eenhoorn vindt dit een opmerkelijke uitspraak. Eenhoorn heeft in de vijf gemeenten waar hij waarnemer is geweest geen andere aanpak gehanteerd dan in de gemeenten waarin hij Kroonbenoemd was. 'Je bent voor de mensen gewoon de burgemeester. De rol van waarnemer is wel anders in de zin dat je minder kwetsbaar bent en meer ontspannen kunt opereren', aldus Eenhoorn. 'Je bent aangesteld voor een klus, voor een beperkte periode. Dat is voor iederen helder'. ■

Bas Eenhoorn

Geboren 14 september 1946

Studie Geografie

Woont in Wassenaar

Burgemeester van:

Schiermonnikoog,

Voorburg,

Lansingerland (wnd),

Kaag en Braasem (wnd),

Alphen aan de Rijn (wnd),

Vlaardingen (wnd),

Amstelveen (wnd)

Overige functies o.a.:

Partner Ernst Young

Nationaal Commissaris Digitale

Overheid

Voorzitter VVD

Voorzitter Taskforce Veiligheid en

Kwaliteit forensische zorg

Onderzoek:

NAZORG VOOR BESTUURDERS BIJ RAMPEN EN CRISIS

Een lichte vorm van **georganiseerde nazorg** is nodig voor burgemeester na afloop van een ramp, crisis of drama in hun gemeente. HDat is de uitkomst van een onderzoek van Caroline Straathof, die daarvoor met verschillende burgemeesters sprak over ingrijpende gebeurtenissen. Zij pleit voor meer aandacht voor het persoonlijk welzijn van burgemeesters.

Fotografie | ANP

Tekst | Caroline Straathof

Caroline Straathof heeft in haar onderzoek zeven burgemeesters geïnterviewd die te maken hebben gehad met een ramp of crisis in zijn of haar gemeente en hen gevraagd naar de behoefte aan nazorg en ondersteuning.

Nazorg

Sinds de Watersnoodramp in 1953 is gaandeweg professionalisering, ervaring en kennis opgebouwd van psychosociale en geestelijke zorg na rampen en crises. Hulp en nazorg voor slachtoffers en getroffen is sinds de beginjaren 2000 in wetgeving vastgelegd en geldt als een openbare gezondheids- en veiligheidsverantwoordelijkheid. Daarnaast is inmiddels ook nazorg aan hulpverleners van geüniformeerde diensten - ambulance, brandweer, politie en Defensie – meer gemeengoed geworden bij heftige gebeurtenissen en in het dagelijks werkveld.

Crisisbeheersing

Gaandeweg is ook de vraag omtrent ondersteuning van bestuurders gerezen. In het geval van burgemeesters begon dat na de vuurwerkramp in Enschede in 2000. op basis van die ervaring had toenmalig burgemeester Jan Mans een netwerk voor collega's opgezet voor onderlinge steun. Het NGB verleent sindsdien steun en advies bij crisisbeheersing. Voor de persoonlijke nazorg aan bestuurders bij rampen en crises is tot nu toe niets georganiseerd.

Behoeft

De directe aanleiding tot het onderzoek naar de behoefte aan nazorg was een evaluatierapport over crisisbeheersing rond de ramp met vlucht MH17 in juli 2014. In dat rapport werd geconstateerd dat er voor burgemeesters

“Als je burgemeesters vraagt wat zijn nou de incidenten, als je terug kijkt op je carrière, die de meeste indruk maken, dan zijn dat de MH17-achtige situaties en incidenten waar kinderen bij om het leven komen.”

(Citaat van Wouter Jong, Adviseur Crisisbeheersing NGB, uit het onderzoek, 2019).

geen structurele manier van nazorg bestaat. In mijn onderzoek heb ik ontrafeld of er wel behoefte aan nazorg bestaat en zo ja, hoe die dan vorm kan worden gegeven.

Onderzoek

Het onderzoek heeft zich toegespitst op burgemeesters die in de periode 2014-2019 met een ramp, crisis of heftige gebeurtenis in de lokale gemeenschap te maken hebben gehad. Van de acht burgemeesters die waren aangeschreven bleken zeven bereid tot een gesprek. Het betrof onder

“Ik ben hulpverlener, een bestuurder, een geestelijke. Tijdens ‘de brand’ blijf ik blussen. Als professional. Ik blijf gewoon blussen, ik blijf gewoon pleisters plakken, ik blijf gewoon aan het werk. Maar na mijn formele taak ben ik klaar, de begrafenis is geweest, ik ben nog naar de familie geweest, en het dossier is voor mij dicht. Dan pas komt het.”

(Anoniem citaat uit het onderzoek, 2019).

anderen Jan van Zanen, burgemeester van Utrecht (tramaanslag), Wobine Buijs, burgemeester van Oss (Stint-ongeluk) en Pieter Broertjes, burgemeester van Hilversum (MH17), naast burgemeesters die andere heftige ongelukken of gezinsdrama’s in hun gemeenten meemaakten.

Terugblikkend geven alle geïnterviewde burgemeesters aan dat aandacht voor het persoonlijk welzijn van burgemeesters na dergelijke gebeurtenissen een toegevoegde waarde heeft. De meerderheid van hen spreekt een ondersteuningwens uit in de vorm van georganiseerde nazorg. Ze zien een rol weggelegd voor het NGB, dat als een discrete en professionele beroepsvereniging wordt ervaren. Naar alle waarschijnlijkheid zal er volgend jaar dan ook een pilot worden gestart onder de vlag van het NGB. In die pilot is oog voor de persoonlijke impact. Want het zijn juist de rampen, crises en andere schokkende gebeurtenissen die betrokken bestuurders persoonlijk raken.

Pilot

In de pilot willen wij ons richten op burgemeesters en loco’s die een centrale rol hebben ingenomen in

crises met een grote maatschappelijke impact. Burgemeesters hebben bij wet het opperste bevel bij incidenten die hun werkgebied treffen. Juist bij rampen en crises wordt van hen tegelijk leiderschap, empathie en het onder woorden brengen van een gedeeld gevoel verwacht. Hun aanpak van de gebeurtenissen is vaak gezichtsbepalend voor de eigen reputatie en carrière. Dat kan een extra druk leggen op de burgemeester, die de sterke schouder biedt waar iedereen op steunt.

Tijdens een ramp of crisis is er vaak nog niets aan de hand, zo blijkt uit de interviews. Kort na een crisis of incident hebben burgemeesters ook niet het idee dat ze zelf nazorg nodig hebben.. Terwijl zij het advies wel aan anderen geven. Zoals een burgemeester het treffend verwoordt:

“Ik zeg het tegen iedereen die het maar wil horen, ‘maak nou gebruik van deskundigen’. Tegen kassières, pizzakoeriers, mensen die thuis overvallen zijn zeg ik, ‘misschien gaat het nu goed met je maar over een paar maanden?’. Ik zeg het zelf tegen iedereen, dus moet u het maar tegen mij zeggen!”

(Anoniem citaat uit het onderzoek, 2019).

Nafase

Verschillende burgemeesters beschrijven een proces, waarin fysieke en mentale klachten zich tussen één en zes maanden na de afwikkeling van de acute fase beginnen te manifesteren. “Ik kon het allemaal goed verbergen, maar merkte het aan mezelf. (...) Achteraf was het wel makkelijker geweest als ik eerder mijn verhaal kwijt had gekund bij iemand die de kennis en kunde in huis heeft om goede uitleg of tips te geven hoe je daar op een goede manier mee om kunt gaan”, meent een burgemeester die kampte met vermoeidheid, stemmingswisseling en concentratieverlies. (Anoniem citaat uit het onderzoek, 2019).

De gesprekken met burgemeesters laten ook zien dat de nafase soms complicerende factoren bevat, die de persoonlijke verwerking door een bestuurder in de weg staan. Stapeleffecten van andere dossiers kunnen met name bij kleinschaliger incidenten meespelen; bij echt grote rampen wordt de burgemeester door medewerkers uit de wind gehouden. Ook langdurige doorwerkingen van een incident, zoals een formeel onderzoek naar het handelen van de (eind)

“Het heeft in ieder geval op mij – en ik weet zeker ook op andere mensen – een onuitwisbare indruk gemaakt”, zegt burgemeester Jan van Zanen van Utrecht in een televisieverslag kort na de tramaanslag in maart 2019 waarbij vier personen om het leven kwamen. Tijdens de persconferentie op 15 oktober 2019 reageert burgemeester Roger de Groot zichtbaar aangedaan op een persoonlijk vraag naar aanleiding van een familie die jarenlang verborgen leefde in Ruinerwold, en antwoordt: “Het is een situatie, die doet wat met je”. De lading die zulke uitspraken kunnen hebben lijkt tot nu toe aan ieders aandacht te zijn ontglipt.

verantwoordelijken, de politieke verantwoording of herdenkingsdata, zijn situaties waarbij een burgemeester een lichte vorm van nazorg kan wensen, zo blijkt uit het onderzoek.

Bewustwording

Bewustwording van de behoefte aan nazorg is al een eerste stap. Dit Nazorg-onderzoek verwoordt de doorleefde ervaringen van burgemeesters. Burgemeester Wobine Buijs kaartte het onderwerp vorig jaar na het ongeluk met de Stint al direct aan bij de veiligheidsregio en vroeg zich af waar de nazorg voor de bestuurder was.

Niet iedereen zal direct oog gaan hebben voor de mens achter de ambtsketen, daarvoor is een geleidelijke cultuurverandering nodig. Bas Eenhoorn, oud-burgemeester van Alphen aan de Rijn, sprak naar aanleiding van dit onderzoek voor het eerst publiekelijk over hoe de aanslag in een winkelcentrum in 2011 hem blijvend heeft getekend (Uitzending EenVandaag, 9 oktober 2019). Tijdens de recente persconferentie van burgemeester Roger de Groot inzake Ruinerwold praatte een journalist onverstoord door terwijl de burgemeester in woord en gebaar aangaf hoe geraakt hij was door het aangrijpende nieuws

(NOS live stream op youtube, 15 oktober 2019).

In de pilot die het NGB voorbereidt, zal proactief contact worden waarin proactief contact wordt gezocht met burgemeesters en locoburgemeesters die direct betrokken zijn geraakt bij rampen, crises of ingrijpende gebeurtenissen. De pilot zal naar verwachting begin 2020 van start gaan.

Kijk voor meer informatie op Eenvandaag (uitzending 9 oktober 2019 vanaf 8 minuten) en op binnenlandsbestuur.nl. Het onderzoek is te downloaden op www.burgemeesters.nl ■

Opleidingen en publicatie

Het NGB heeft een aantal opleidingen die burgemeesters inzicht geven in de impact van rampen en crisis op nabestaanden. Zo staat ‘Contact met getroffenen’ stil bij de leefwereld van direct betrokkenen die na een ingrijpende gebeurtenis hun leven weer proberen op te pakken. Wat maakt hen veerkrachtig, wat hebben zij nodig en hoe kunnen burgemeesters in hun rol als als burgervader of -moeder, als bestuur, hen hierbij ondersteunen? Ook is er aandacht voor wat het met de burgemeester zelf doet en hoe daarmee om te gaan. De opleiding ‘Collectieve rouwverwerking’ gaat over de verwerking van en impact op een groep mensen en hoe de burgemeester daar op een gepaste manier mee om kan gaan. Komend jaar wordt een Actuele Tafel georganiseerd die ingaat op de verschillende perspectieven waarop naar (recente) crises wordt gekeken en de (nieuwe) inzichten die daarmee zijn opgedaan. Ook is een belangrijk aandachtsgebied de crisis communicatie; wat zijn de goede en minder goede voorbeelden van crisiscommunicatie geweest? De NGB-publicatie “De burgemeester als boegbeeld” geeft inzicht in de verschillende rollen van de burgemeester in crises en handvatten voor crisissituaties, waar niet de maatschappelijke onrust de boventoon voert, maar inwoners vooral overlast ervaren. Of voor situaties waarin de burgemeester ook handelend moet optreden, bevoegdheden inzet en zich bewust is van de politieke verantwoording na afloop.

Kijk op www.burgemeesters.nl/opleidingen2020 en www.burgemeesters.nl/boegbeeld.

Burgerschap en democratie zijn nooit af

'We moeten blijven oefenen en innoveren'

Burgerschap en democratie zijn nooit af. We moeten blijven oefenen en innoveren. Om stabiliteit in de samenleving te heroveren, is een representatieve en meervoudige democratie nodig, die beter geworteld is in de samenleving. Goede verhoudingen binnen het gemeentehuis zijn niet genoeg om de lokale democratie vitaal en up to date te houden. De blik moet breder. Maar hoe zorg je dat je als raad niet alleen de hardste schreeuwers bedient? En je dus de zwijgende meerderheid over het hoofd ziet? Hoe herwin je vertrouwen van mensen en geef je ze ruimte zonder al te veel regels? Hoe zorg je dat democratie dichtbij blijft, terwijl zaken steeds vaker regionaal geregeld worden? Op de schouder van de burgemeesters rust de taak om deze ontdekkingsreis te leiden. In en vooral ook buiten het gemeentehuis. Door nieuwe manieren van contact en dialoog te gebruiken. Dit vereist permanente training en zelfreflectie, ook als je al jaren burgemeester bent.

Het rapport over ondermijnende criminaliteit in Amsterdam noemt twee herkenbare knelpunten die overal leiden tot veel frustratie bij de aanpak ervan: informatiedeling en financiering. Gelukkig groeit de politieke en publieke aandacht voor de aanpak van ondermijning en georganiseerde misdaad. De aanpak ervan wordt in 2020 verder versterkt met een breed breed pakket van preventieve en repressieve maatregelen. We staan echter als samenleving, als overheid met 10-0 achter op de georganiseerde criminaliteit. Om ondermijning een halt toe te roepen is gezamenlijk en inventief optreden van burgers, maatschappelijke organisaties, bedrijven, politie, OM en Belastingdienst en overheden noodzakelijk.

Onder burgemeesters heerst breed het gevoel dat hun rol op het gebied van openbare orde aan het vervagen is en tegelijkertijd hun bevoegdheden aan het uitdijen. Burgemeesters hebben gemengde gevoelens over de mogelijkheid om straks panden te sluiten bij het aantreffen van een vuurwapen. Het is wenselijk dat onder aanvoering van de minister van BZK lijnen worden uitgezet waar huidige en nieuwe bevoegdheden van de burgemeester aan kunnen worden getoetst. Dit is geen pleidooi om bevoegdheden af te stoten, maar wel een pleidooi om de rol van de burgemeester in de strafrechtelijke keten te ijken, in samenhang met de rol van het OM en politie.

Er blijven daarnaast nog volop vragen. Wij vragen expliciete aandacht voor de diverse taken in het sociale domein. Vooropgesteld: meer geld is niet voor elk probleem de oplossing is. Maar het mag het niet zo zijn dat door te weinig geld kwetsbare jongeren en volwassenen niet tijdig geholpen kunnen worden. Het mag niet zo zijn dat we moeten bezuinigen op de uitpuilende maatschappelijke opvang om de gemeentelijke begroting sluitend te krijgen. Ik nodig u als burgemeesters van harte uit om onderwerpen aan te dragen die voor u relevant zijn om te bespreken.

Dit is een samenvatting van de jaarrede tijdens het NGB Najaarscongres op 3 oktober jongstleden.

Liesbeth Spies | voorzitter Nederlands Genootschap van Burgemeesters

NAJAARSCONGRES

TERUGBLIK

Fotografie | Annemoon van Hemel

Taal verbindt mensen.

Depolariseren is niet onze taak, maar wel het gevolg van goede journalistiek.

Op 3 oktober vond het jaarlijkse NGB Najaarscongres plaats in Hilversum. Een inspirerende dag met als gastheer burgemeester Pieter Broertjes over polarisatie in de samenleving. Met onder andere bijdragen van Kim Putters en Bart Brandsma. In de middag waren er deelsessies over onder andere de rol van de media bij polarisatie, met hoofdredacteuren van NRC en Volkskrant en deelden enkele burgemeesters hun lokale ervaringen met polarisatie. In de workshop dilemmalogica ging het over het doorpakken van mogelijkheden na erkenning van zorgen en in de masterclass #WOEST werd belicht hoe woede van burgers gekanaliseerd en omgebogen kan worden naar een positieve bijdrage de democratische besluitvorming.

De burgemeester is het meest gebaat bij een neutrale positie.

Bluswater en
verbinden.

Een onzeker
'sociaal contract'.

**De staat van
stemming en
stampij**

Hoe gaat het met Nederland?

Nederlands Genootschap van Burgemeesters
Kim Putters
@SCPonderzoek

Verontwaardigde
burgers kunnen
soms de grenzen
van de rechtsstaat
opzoeken of die
zelfs overschrijden.

LAAT HET SPANNINGSVELD WERKEN

Dat we voortdurend dilemma's op onze weg vinden is niet nieuw, wel is steeds duidelijker dat de manier waarop mensen ervaren dat je ermee omgaat, het verschil kan maken. Hoe pak je door van erkenning van zorgen naar ordening van mogelijkheden? Een bericht over dilemmalogica, een kijkkader.

Fotografie | Annemoon van Hemel

Tekst | Guido Rijnja, adviseur communicatiebeleid Rijksvoorlichtingsdienst

'Alles begint met de ander en wat geraakt is te door-zien'

'Waarom is er zo'n kramp rond actieve openbaarheid', vroeg een secretaris-generaal zich enige tijd geleden af. Waarop een ander inhaakte: 'De meeste Wob-verzoeken zijn uitgestelde transparantie'. Een gesprek hierover met de Voorlichtingsraad (waarin departementale directeuren communicatie samenwerken) was de start voor wat we dilemmalogica doopten: neem mensen mee in de opgave, in plaats van draagvlak te zoeken voor een oplossing, met alle trucjes van dien. Help eigener beweging de logica van het dilemma onder ogen te zien. Of het nu gaat om een omstreden opvanglocatie, een bezuiniging, een reorganisatie of een ingreep in een wijk: alles begint met de ander en wat geraakt is te door-zien (letterlijke vertaling van het begrip dialoog).

Kwetsbaarheid

Pakweg 1,5 jaar na de eerste gedachtewisseling maakt een waaier aan ervaringen duidelijk waarom eerdere en actieve openheid waarde toevoegt: mensen die de afwegingen van de overheid kennen, beoordelen bestuurlijke bemoeienis eerder als legitiem en zijn bereid beslissingen

na te volgen. Let wel, ze zijn het niet per se met besluiten eens, maar waarderen de interventie als respectvol en fair, vooral als je als gezagsdrager zelf de boodschapper bent. 'Wie kwetsbaarheid geeft, krijgt kwetsbaarheid terug', heet dat in de boeken van de Amerikaanse psychologe Brené Brown. Alan Lind en Tom Tyler maakten uit rechtssociologisch onderzoek op, dat de beoordeling van een besluit voor 80 procent rust op de bejegening (of 'procedurele rechtvaardigheid'), en dus niet de uitkomst. Dit onderzoek bouwt voort op andere inzichten, zoals het gegeven dat we bij zaken die zich voordoen als groter dan onszelf, welwillend staan tegenover personen en organisaties die groter zijn onszelf. Deze basale bereidheid (of: compliance) maakt dat burgers niet tegen overheid of belasting betalen zijn, zolang de bejegening dus als billijk en eerlijk wordt beoordeeld. Een waarde-volle basis voor contact.

Drietrapsraket

Hoewel het contact tussen mensen zich lastig aan stappenplannetjes houdt, zien we in succesvol contact over omstreden opgaven steeds drie mechanismen hun werk doen:

- Erkenning: slaag je erin verlangens op tafel te krijgen en daarmee dieper te steken dan

primaire standpunten of belangen. Wat doet er voor de ander écht toe?

- **Ordering:** lukt het je om het contact over wat kennelijk voor de ander zwaar weegt, aan te grijpen voor een bredere blik en de bereidheid om andere zienswijzen onder ogen te zien?
- **Perspectief:** help je om op de bereikte common ground nieuwe perspectieven te vinden, stappen te zetten die vaak niet voor mogelijk werden gehouden, verder te kunnen gaan?

Deze opbouw is in alle eenvoud niet iets nieuws. Dat wil zeggen, dilemmalogica raakt aan veel inzichten die oproepen om meer werk te maken van luisteren, je verplaatsen in een ander en aan te sluiten op de emoties en voorkeuren van mensen van wie je afhankelijk bent. Methoden als Mutual Gains Approach, mediation, Deep democracy, de principes van Paradoxaal leiderschap van Ivo Brughmans en het polarisatiemodel van Bart Brandsma ademen eenzelfde geest. En hoe oud is Aristoteles' pleidooi om bij contact niet alleen de logos (presentatie van de feiten), pathos (de passievolle overdracht) en de ethos (het gevoel dat het deugt) aandacht te geven? Toepassingen van dilemmalogica bij kabinetsopgaven en in lokale situaties maken duidelijk dat het in essentie aankomt op écht contact maken: slaag je er als bestuurder (en publieke professional in bredere zin) in om je eigen voornemen of voorkeur op te schorten ten gunste van wat die groep burgers of ondernemers nodig hebben om niet af te haken? Ga d'r maar aan staan, als je verantwoordelijk bent voor de openbare orde en een grove verstoring doet zich voor, lukt het om niet direct een beschuldigende vinger uit te steken? Hoe slaag je daar bovenal op een geloofwaardige wijze in, die verder komt dan een goedbedoeld, maar snel doorgeprikt 'Ik hoor wat je zegt'. Meer dan sympathie telt empathie: ervaren burgers dat je niet louter meeleeft, maar oprecht in staat bent je in te leven? Na jaren dat we ons hebben ingezet om burgers de overheid te laten snappen, komt het er zienderogen meer op aan dat mensen aan den lijve ervaren dat je hén snapt.

Interesse

Publieke communicatie is het stadium van uitleggen (-zenden, -rollen) voorbij: je wordt als bestuurder afgerekend op je doen (en steeds meer; laten). In een tijd waarin iedereen kan informeren en mobiliseren, naast de 'vrije' media via een uitbundige waaier eigen media, is bij een verstoring de eerste vraag: waar ben je, burgemeester? Het begrip contact komt letterlijk van het tactiele, het aanraakbare (Lucebert hint er in de tweede regel na de beroemde zin 'Alles van waarde is weerloos' op: 'wordt van aanraakbaarheid rijk'). Mensen

willen voelen dat je hen ziet, bereid én in staat bent om de dialoog aan te gaan. Dit verklaart de waardering voor de burgemeester die na een incident niet zwicht voor aanvragen van landelijke tv-rubrieken en in de gemeenschap beschikbaar is om met elkaar te doorgronden van er gaande is. Dan ben je in staat tot interesse, zou de politieke denker Hannah Arendt zeggen: je staat er tussen als bestuurder (want voor je het weet zit je ernaast). Lukt het om samen onder ogen te zien wat schuurt én wat wenkt, dan laat je goedbeschouwd het spanningsveld werken.

Dilemmabestendig arrangement

Toen de vorige Amerikaanse president voor zijn voeten geworpen kreeg dat de National Security Agency gewetenloos in privé-email zat te neuzen, reageerde hij met een vraag: jazeker, ook zijn eigen privé-mail was hem heilig en privacy was een groot goed, maar we willen toch ook herhaling van 9/11 voorkomen? Kwam het niet veeleer aan op deugdelijke voorwaarden voor (zouden we later in eigen land zeggen) het slepen door persoonlijke data? Een staaltje dilemmalogica was het: hij erkende de zorgen om privacy, hielp bij de ordening van de zienswijzen, door ook de zorg om veiligheid te benoemen en bood perspectief, in de vorm van de zorg om goede voorwaarden. Privacy tegenover veiligheid, wie komt het dilemma niet in andere vormen lokaal tegen? Of neem de Omgevingswet, die ruime participatiemogelijkheden opwerpt; hoe blijft de gemeenteraad in positie om gezaghebbend te beslissen over verdeling van geld en ruimte? Als een 'dilemmabestendig arrangement' wenkt dan een stevige en doorgaande dialoog over bedoeling, afwegingen en verantwoordelijkheden. Dilemma's zijn in het burgemeestersambt ingebakken. Je bent hoeder en magistraat, hoe je jouw omgang ermee helpt verstaan, maakt het verschil. ■

'Mensen willen
voelen dat je
hen ziet, bereid
én in staat bent
om de dialoog
aan te gaan'

Workshop dilemmalogica en paradoxaal leiderschap

Over het omgaan met dilemma's en paradoxen vonden eerder enthousiaste workshops plaats voor burgemeesters, colleges van B&W en gemeenteraden door Guido Rijnja en Ivo Brughmans (auteur van o.a. Paradoxaal leiderschap - <https://paradoxaalleiderschap.com/>). Voor meer informatie over hoe een workshop over de bestuurlijke of democratische dilemma's in uw gemeente er zou kunnen uitzien: g.rijnja@minaz.nl.

COLUMN MINISTER KNOPS

Graag vraag ik aandacht voor het cijfer **80**. Dit komt uit een onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau ‘Burgerperspectieven 2019’. De 80 slaat op de ruim 80% van de Nederlanders die zegt Nederland vooral te herkennen in wat zij typisch Nederlands noemt: de Nederlandse taal, symbolen en tradities, het koningshuis, het poldermodel en de vrijheden in onze democratische samenleving.

Echter, er is één grote maar en daar zit ook de urgentie van hetgeen waar ik aandacht voor vraag.

De mensen in het land maken zich zorgen over het voortbestaan van deze vrijheden en ons bewierookte poldermodel. In het onderzoek van het SCP wordt polarisatie als grootste zorg genoemd. Polarisation die zich kan uiten in maatschappelijke onrust.

Uit het SCP-rapport blijkt ook dat de zorgen over polarisatie veel groter zijn dan de daadwerkelijke polarisatie in Nederland. Omdat deze zorgen rondom polarisatie en maatschappelijke onrust er wel zijn, kan dit gelezen worden als een oproep aan politiek en bestuur om daar iets te doen.

Tot wie kan ik mij dan beter richten dan tot de burgersvaders en -moeders van dit land. Dat wil ik doen door Willem van Oranje te citeren: de Saevis tranquillus in undis, de rustigen te midden van woelige baren.

Van maatschappelijke onrust.....

De burgemeester staat midden in een samenleving in een tijd waarin de misdaad verhardt, de ontevreden burger sneller zijn ‘woede’ uit via sociale media en polarisatie voor spanningen zorgt.

We zien boeren tegen de overheid, voor- en tegenstanders van Zwarte Piet. De tegenstellingen voeren de boventoon. Weinig interesse en aandacht is er voor de nuance, de gezonde twijfel en de feiten.

Zo dreigen belangrijkere zaken onderbelicht te worden. Namelijk, hoe we met elkaar samenleven. Hoe we ervoor

zorgen dat iedereen dezelfde kansen blijft houden in onze samenleving. Hoe Nederland een plek blijft waarin we ons thuis voelen.

.....naar de-escalatie.

De aanpak van de zorgen om maatschappelijke onrust vraagt om leiderschap. Het vraagt om duidelijke communicatie vanuit de overheid. Het vraagt van het bestuur om te zorgen dat extremen niet continu tegenover elkaar komen te staan.

Ik denk daarbij ook aan leiderschap, zoals dat van de moedige burgemeester van Haarlem, Jos Wiene. Ondanks ernstige bedreigingen en het leven onder permanente beveiliging wijkt hij niet en blijft hij hard optreden bij de aanpak van zware criminelen.

Ik denk aan duidelijke communicatie, zoals die van de burgemeester van Assen, Marco Out. Als op 24 augustus een man – betrokken bij een zedenmisdrijf – om het leven komt in een speeltuin, kiest hij voor een open communicatiestrategie: om context te bieden, om speculaties te ontkrachten en om zo goed en zo kwaad als het kan te de-escaleren. De rust in de buurt blijft daardoor bewaard.

En ik denk aan burgemeester Marcouch van Arnhem en zijn strijd tegen het salafisme. Hij ziet in zijn Arnhem de impact. De gezinnen die uit elkaar zijn gescheurd, doordat uit hun midden een zoon of dochter richting oorlogsgebied vertrok. Salafistisch gedachtegoed is een gevaar voor de openbare orde en veiligheid. Het zet groepen tegen elkaar op. Daarom moeten we salafistische organisaties stoppen, zo luidt zijn veelgehoorde oproep.

Zie hier een drietal voorbeelden van burgemeesters in actie tegen maatschappelijke onrust en polarisatie. Burgemeesters met voelsprietten in de wijk, die leiderschap tonen, die helder communiceren en groepen niet tegenover elkaar willen zetten.

Tegelijkertijd zie ik een worsteling met polarisatie en maatschappelijke onrust. Ik acht het van groot belang om burgemeesters te ondersteunen bij die worsteling.

Hoe doen we dit?

Dat doen we in crisis- én onder normale omstandigheden. In crisistijd betekent dit bijvoorbeeld dat je in de eerste 24 uur van een incident een scherp oog hebt, opdat de feiten de feiten blijven.

In normale omstandigheden daarentegen betekent het weer dat je investeert in de dialoog in wijken, zodat je weet wat er speelt. Dus dat je kunt aanspreken en confronteren. En dat je vervolgens ook preventieve maatregelen kunt treffen.

Vaak blijkt dat er onder maatschappelijke onrust een breder sentiment leeft. Zoals spanningen tussen het stadsbestuur en wijken die zich niet gehoord voelen en tussen nieuwe bewoners en “de oude, echte bewoners”. Herken die spanningen en zorg dat je op de juiste sentimenten inspeelt. En laat je niet gijzelen door de uitersten van het debat.

BZK heeft samen met het NGB en anderen een ondersteuningsteam opgezet om burgemeesters bij te staan bij dreigende maatschappelijke onrust. Hiervoor is onder meer een training ontwikkeld, die handvatten moet bieden in moeilijke situaties.

Burgemeesters geven vaak aan hoe mooi het ambt is, maar ook hoe ingewikkeld en eenzaam het soms kan zijn. Hoe het juiste pad te vinden in het mijnenveld van verstoorde maatschappelijke verhoudingen?

Gelukkig is er al veel kennis beschikbaar. De kunst is nu om helder te maken wat er allemaal is en dit beter en toegankelijker te ontsluiten. Een volgende stap is het actief delen van ervaringen, het evalueren van bestaande aanpakken en hiervan te leren.

Voor de meer persoonlijke ondersteuning wil BZK een netwerk oprichten, waarmee burgemeesters contact kunnen opnemen in voorkomende gevallen. Bij het uitwerken van die meer persoonlijke en actieve ondersteuning is het cruciaal dat we elkaar snel weten te vinden: NGB, VNG en het Rijk. Het gaat om complexe problematiek, die niet in een mal te gieten is, maar waar overleg en snel schakelen kan helpen.

Waar gaat het heen...

Eén van u, Ahmed Aboutaleb, zei dat zijn grootste uitdaging niet is ‘hoe we oevers van de Maas opnieuw gaan verbinden, maar hoe we ruzie en confrontatie in de stad ombuigen naar vrede en consensus’. Ik denk dat hij gelijk heeft.

Keuzes gaan ingrijpender en ingrijpender worden. Binnenkort wordt duidelijk waar al die windmolens moeten komen. Het wordt duidelijk wanneer, welke wijk van het gas gaat. De Sint komt in het land met zwarte en roetveegpiet. We zien discussies over de consequenties van het stikstofbeleid. En zo zijn er tal van voorbeelden te noemen. Ook de komende periode zullen we weerstand moeten incalculeren.

Ik put hoop uit die zwijgende meerderheid van 80% van de mensen die -dwars door alle scheidslijnen heen- trots is op onze vrijheden en op de kansen voor iedereen om hier in Nederland iets van het leven te maken. Die meerderheid biedt houvast om de tegenstellingen niet uit de hand te laten lopen.

Ik reken daarbij op u, de burgemeesters. In deze gepolariseerde samenleving kunt u een stabiele factor vormen. Niet voor niets wordt altijd gekeken naar uw leiderschap in de gemeente, naar uw open en duidelijke manier van communiceren en vooral naar uw verbindende kwaliteiten.

Het begrip vader en moeder spreekt hier boekdelen: vaders en moeders moeten een arm om je schouder kunnen slaan, maar ook streng kunnen zijn, de norm kunnen stellen.

De mensen in uw gemeente rekenen op u. U kunt op uw beurt op mij rekenen. ■

Inclusief stemmen

IEDEREEN DOET MEE

Dit jaar vieren we **100 jaar kiesrecht**. Iedereen heeft het recht om te stemmen, maar voor mensen met een beperking is dat in de praktijk nog niet altijd vanzelfsprekend. Zij komen in de praktijk nog allerlei obstakels tegen. Zowel de rijksoverheid als gemeenten kunnen daar wat aan doen.

Tekst | Dr. Joyce Sylvester, substituut Nationale ombudsman en Mr. Adriana van Dooijeweert, voorzitter College voor de Rechten van de Mens

De burgemeester heeft bij de organisatie van verkiezingen een cruciale rol om daadwerkelijk inclusief stemmen mogelijk te maken, zodat iedereen kan meedoen en diegenen die daartoe gerechtigd zijn tijdens verkiezingen hun stem adequaat en effectief kunnen uitbrengen.

Het kiesrecht is een mensenrecht, vastgelegd in de Grondwet en verschillende mensenrechtenverdragen. Voor mensen met een beperking is het kiesrecht onder andere benadrukt in het bindende VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (VN-verdrag handicap, artikel 29). Op verschillende manieren krijgen de Nationale ombudsman en het College voor de Rechten van de Mens vragen van burgers over verkiezingen en in het

geval van het College klachten omdat mensen met een beperking hun stem soms zelfs niet uit konden brengen. De Nationale ombudsman is de tweedelijns klachtbehandelaar van ruim driekwart van de gemeenten in Nederland en het College van de Rechten van de Mens is toezichthouder op de naleving van het VN-Verdrag Handicap in Nederland.

‘Vooral mensen met een visuele of verstandelijke beperking ervaren obstakels bij het stemmen’

Stemmen met een beperking

De Nationale ombudsman ontvangt uiteenlopende klachten die te relateren zijn aan verkiezingen. Zo ontvangt de ombudsman bijvoorbeeld klachten van burgers die aangeven dat zij hun stembescheiden niet hebben ontvangen en van burgers die klagen over de toegankelijkheid van het stemlokaal waar zij hun stem wilden uitbrengen. In 2019 ontving de Nationale ombudsman ook enkele klachten van inwoners van Nederland die niet de Nederlandse nationaliteit hebben maar wel EU-burger zijn. Hun klachten waren divers: sommige burgers klaagden erover dat zij er niet van op de hoogte waren dat zij zich vóór 9 april bij hun gemeente hadden moeten registreren met een Y-32 formulier om hun stem te mogen

‘De burgemeester heeft bij de organisatie van verkiezingen een cruciale rol om inclusief stemmen mogelijk te maken’

uitbrengen voor de verkiezing van het Europees Parlement en anderen klaagden over het niet-ontvangen van de stempassen terwijl zij naar hun weten wel stonden geregistreerd. De Nationale ombudsman vindt het belangrijk dat iedereen gebruik kan maken van zijn of haar stemrecht en heeft hiervoor dan ook aandacht.

Om inzicht te krijgen in de ervaringen van mensen met een beperking bij het stemmen, heeft het College voor de Rechten van de Mens onderzoek uit laten voeren tijdens de Tweede Kamerverkiezingen in 2017. Daaruit blijkt dat vooral mensen met een visuele beperking en mensen met een verstandelijke beperking obstakels ervaren bij het stemmen. Zo is het voor mensen met een visuele beperking heel moeilijk om zonder hulp te stemmen, omdat zij het stembiljet niet kunnen lezen. Ook weten stembureauleden niet altijd dat zij recht hebben op hulp in het stembokje van een persoon naar eigen keuze. Dat laatste recht hebben mensen met een verstandelijke beperking volgens de Kieswet nog niet, maar daar hebben zij wel behoefte aan. Het College pleit daarom voor een wetswijziging die dit mogelijk maakt.

Het College opent sinds 2017 bij verkiezingen ook het Meldpunt Onbeperkt Stemmen. Mensen met een beperking kunnen daar hun ervaringen melden. De meeste meldingen die het College de afgelopen jaren kreeg, gaan over de toegankelijkheid van het stemlokaal en de behoefte van mensen met een beperking om hulp te krijgen in het stembokje.

Fysieke toegankelijkheid van stembureaus

Alle stembureaus dienen dit jaar toegankelijk te zijn dankzij een recente wijziging van de Kieswet. Volgens deze wijziging moeten alle stemlokalen toegankelijk zijn voor mensen met een lichamelijke beperking. Voorheen gold dat voor 25 procent van de stem-

bureaus. Uit de meldingen die het College kreeg, blijkt dat nog niet alle stembureaus toegankelijk zijn. Mensen geven aan nog problemen te ervaren bij het betreden van stemlokalen en -hokjes, onder meer vanwege drempels, trappen, deuren en smalle doorgangen. Zo paste een aantal scootmobielgebruikers niet in het stembokje en moesten zij het stemformulier buiten het hok invullen. Dat ging volgens hen ten koste van het stemgeheim.

Behoeft aan hulp

Ruim een kwart van alle 258 meldingen die het College ontving over de Provinciale Staten- en Waterschapsverkiezingen en de Europese Parlementsverkiezingen van afgelopen jaar gaat over hulp in het stembokje voor mensen met een beperking. Volgens de Kieswet hebben mensen met een lichamelijke beperking het recht om geholpen te worden in het stembokje door een persoon naar eigen keuze. Volgens verschillende melders werd die hulp hun desondanks geweigerd. Soms wisten stembureauleden bijvoorbeeld niet dat de kiezer zelf mag bepalen wie hem of haar helpt. In andere gevallen wisten stembureauleden

niet dat een visuele beperking ook een lichamelijke beperking is. Hier kunnen gemeenten een belangrijke rol spelen, door stembureauleden duidelijk te instrueren over de wetgeving.

Mensen met een verstandelijke beperking of een psychische aandoening hebben volgens de Kieswet geen recht op hulp in het stembokje. Zowel uit het onderzoek uit 2017, als de resultaten van de meldpunten sindsdien blijkt dat daar wel grote behoefte aan is onder die doelgroepen. Het gaat bijvoorbeeld om kiezers met een verstandelijke beperking, autisme of dyslexie. Het VN-Verdrag Handicap, dat sinds 2016 in Nederland van kracht is, schrijft voor dat iedereen zelfstandig moet kunnen stemmen en als dat niet mogelijk is, hulp moet kunnen krijgen. Het College pleit er dan ook voor de Nederlandse situatie te veranderen. De minister van BZK heeft toegezegd omstandigheden te creëren waardoor ook mensen met een verstandelijke beperking bijstand kunnen krijgen in het stembokje. Zo wil zij tijdens de eerstvolgende verkiezingen, de Tweede Kamerverkiezingen in 2021, experimenteren met ‘early voting’, zodat mensen eerder dan op de verkiezingsdag zelf op locatie met ondersteuning hun stem kunnen uitbrengen.

Joyce Sylvester

Adriana van Dooijeweert

Zo bieden politieke partijen volgens mel- ders hun informatie nog niet altijd op een toegankelijke en be- grijpelijke manier aan. Ook is er behoefte aan een toegankelijke stemwijzer in een- voudige taal.

Zonder belemmeringen stemmen

Mensen met een beperking hebben, net als ieder ander, het recht om hun

volksvertegenwoordigers te kiezen. Zij moeten volgens het VN-Verdrag Handicap volwaardig en zelfstandig kunnen deelnemen aan het politieke en openbare leven. De obstakels die daar nu nog voor bestaan moeten zoveel mogelijk worden weggenomen. Daar worden al belangrijke stappen in gezet, zoals de wetwijziging waardoor alle stemlokalen toegankelijk moeten zijn voor mensen met een lichamelijke

beperking, en de experimenten die de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft aangekondigd met het stembiljet en 'early voting'. Ook gemeenten zetten hier goede stappen in. Zo controleert een aantal gemeenten inmiddels zelf de toegan- kelijkheid van de eigen stemlokalen in samenwerking met lokale belangen- behartigers en ervaringsdeskundigen. De toename van toegankelijke stemlo- kalen is een belangrijke ontwikkeling voor mensen met een lichamelijke beperking.

Tegelijkertijd blijft er ruimte voor verbetering. Zo kunnen gemeenten nadrukkelijk aandacht besteden aan de mogelijkheden voor hulp in het stemhokje voor mensen met een lichamelijke beperking, waaronder mensen met een visuele beperking. Dit voorkomt situaties waarin mensen die recht hebben op die hulp in discussie moeten met de stembureauleden. En bij het verstrekken van informatie over verkiezingen op websites, in lokale media, of via andere kanalen kan de gemeente eenvoudige taal gebruiken. Op die manier dragen gemeenten bij aan toegankelijke verkiezingen en is het kiesrecht écht voor iedereen. Op grond van de ervaringen van de Nationale ombudsman en het College voor de Rechten van de Mens dagen wij de burgemeester uit zijn verant- woordelijkheid voor het organiseren van toegankelijke verkiezingen lokaal op te pakken op een dusdanige wijze dat inclusief stemmen een realiteit wordt. Door zelf tijdens verkiezingen de stemlokalen te bezoeken kan de burge- meester zien of de goede weg is ingeslagen. ■

Stembiljetten

Ook over de stembiljetten kreeg het College de afgelopen jaren klachten via het meldpunt. Mensen vinden het te groot, onhandig en ontoegankelijk. Dat geldt voor blinden en slechtzien- den, mensen met andere lichamelijke beperkingen, mensen met een verstan- delijke beperking, laaggeletterden en mensen met een psychische aandoe- ning. Bij de eerstvolgende verkiezingen wil BZK tevens experimenteren met een nieuw stembiljet. Dit zou er onder andere toe moeten leiden dat het stem- men toegankelijker wordt voor mensen met een beperking.

Begrijpelijke informatie

Stemmen is meer dan een vakje rood- kleuren in een stemhokje. Het gaat ook om begrip van het verkiezingsproces, het kunnen maken van een overwogen keuze en het vinden en bereiken van een stemlokaal. Ongeveer een op de vijf meldingen heeft betrekking op het voorbereiden op het stemmen.

'Early voting,
andere stembiljetten
én aandacht
voor begrijpelijke
taal moeten
inclusief stemmen
verbeteren'

WIE IS VERANTWOORDELIJK?

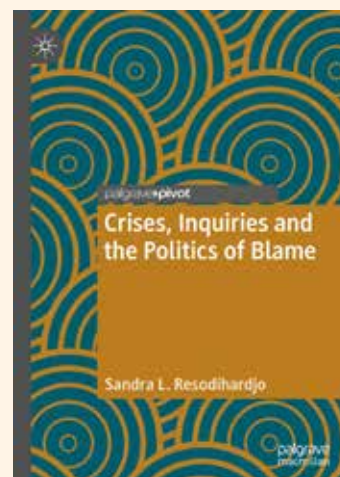
Tekst | Sandra Resodihardjo

Sandra Resodihardjo is universitair docent aan de Radboud Universiteit en bracht recent het boek *Crises, Inquiries and the Politics of Blame* (Palgrave Macmillan) uit. Het Burgemeestersblad vroeg haar om een korte beschrijving te geven van haar studie.

Na een crisis worden al snel twee vragen gesteld: hoe heeft deze crisis kunnen gebeuren en is er iemand die verantwoordelijk kan worden gehouden voor wat er is gebeurd? Maar waarom wordt de ene bestuurder wel verantwoordelijk gehouden en de andere niet? En hoe kun je het beste reageren als de beschuldigende vingers jouw kant op wijzen? Deze en andere vragen worden beantwoord in mijn boek waarin ik inga op het fenomeen *blame games*: het proces waarbij actoren proberen zo ongeschonden mogelijk uit het verantwoordingsproces te komen door bijvoorbeeld de schuld (blaat) bij iemand anders neer te leggen. Aan de hand van de crises in Haaksbergen (monstertruckdrama), Duisburg (Love Parade) en Hoek van Holland (strandrellen), laat ik zien dat een goed begrip van *blame games* een bredere kijk vergt dan alleen het moment waarop men probeert om verwijten te minimaliseren of weg te schuiven. Een goed begrip van *blame games* begint met de vraag hoe de gebeurtenis geframed wordt. Een *blame game* start namelijk alleen wanneer de gebeurtenis wordt gedefinieerd als een crisis waarvan de oorzaak binnen onze invloed ligt. Als van meet af aan duidelijk is dat niemand wat te verwijten valt, dan zal er geen *blame game* starten. Of een crisis daarnaast wordt geframed als een incident of als een signaal dat er meer aan de hand is, is weer van invloed op wie er ter verantwoording zal worden geroepen. Om een *blame game* te voorkomen of een bepaalde kant op te sturen, is het daarom raadzaam om – indien mogelijk – de framing van de gebeurtenis te beïnvloeden. Hoeveel blaam actoren krijgen toegeworpen, hangt af van een aantal factoren, waaronder de reputatie voorafgaand aan de crisis. Daarnaast is het belangrijk om te weten of bepaalde maatregelen al genomen waren voordat de crisis plaatsvond; deze kunnen namelijk helpen om eventuele blaam een andere richting op te schuiven. Als er bijvoorbeeld bij de uitvoering zaken verkeerd zijn gegaan, dan kan de aandacht richting het betreffende agentschap worden verschoven.

Mochten deze maatregelen niet aanwezig zijn of niet werken, dan gaat de vraag spelen hoe op de verwijten te reageren. De literatuur stelt enerzijds dat actoren het accepteren van blaam (en daarmee de mogelijke consequentie van opstappen) zo lang mogelijk willen uitstellen. Anderzijds stelt de literatuur dat blaamreacties op een continuüm kunnen worden geplaatst van uiterst defensief (er is helemaal geen crisis) tot uiterst accomoderend (*mea culpa*). Daarbij is het belangrijk dat actoren passend reageren op blaam. Zo zal te defensief reageren wanneer men al geconfronteerd wordt met een hoog blaamniveau alleen maar tot escalatie van de situatie leiden.

In mijn boek som ik niet alleen mogelijke blaamreacties op, maar sta ik ook stil bij een van deze blaamreacties: het instellen van een onderzoekscommissie. Deze tactiek wordt vaak aangeraden, maar ik laat zien dat deze en andere blaamreacties soms anders uitpakken dan verwacht. Tegelijkertijd kunnen andere factoren ook van invloed zijn op de uitkomst van een *blame game*. Hoe lang men al een bepaalde baan heeft, kan bijvoorbeeld van invloed zijn op de vraag of er wat te verwijten valt. Om kort te gaan, *blame games* zijn complexe processen waar veel factoren samenkomen. Een beter begrip van dit proces zorgt voor een betere grip op het proces; te beginnen met de manier waarop de gebeurtenis wordt geframed.

Crises, Inquiries and the Politics of Blame
Sandra Resodihardjo
ISBN: 978-3-030-17531-3
Hardcover (€ 54,49), EPUB/PDF (€ 41,64)
Palgrave.com ■

VERHALEN UIT HET VERLEDEN VOOR EEN BETERE TOEKOMST

Heeft u oorlogsgraven in uw gemeente? De kans is groot dat het antwoord hierop ja is. In Nederland bevinden zich ruim 10.000 oorlogsgraven. Naast de twee erevelden op de Grebbeberg en in Loenen liggen ze verspreid door heel het land, vrijwel in iedere gemeente. Dankzij de hulp van bijna 400 consuls worden de oorlogsgraven onderhouden. De oorlogsgravenstichting doet meer.

Fotografie | Rob Gieling en Peter Hol

Tekst | H el ene Briaire, Oorlogsgravenstichting

In 2019 en 2020 vieren we dat Nederland 75 jaar geleden werd bevrijd. Langzaam maar zeker verdwijnt de generatie die de oorlog heeft meegemaakt. Wij voelen het als onze plicht en verantwoordelijkheid om hun verhaal te blijven vertellen. Dat doen wij met onze activiteiten, zoals de herdenkingen op onze erevelden, de ontwikkeling van een herdenkings- en educatiecentrum op Nationaal Ereveld Loenen en via onze (social) media. En willen wij het gesprek aangaan of faciliteren met jongere generaties over de situatie toen en de situatie nu; over de parallellen en de verschillen; over universele thema's als macht en onmacht, in- en uitsluiten, dader- en slachtofferschap; over

verschillende perspectieven en keuzes; over eigen verantwoordelijkheid en eigen aandeel om de vrede te behouden. Het is niet alleen de opgave van de Oorlogsgravenstichting, maar ook die van ons als maatschappij en die van u burgemeester.

Ereplicht

De Oorlogsgravenstichting vindt het belangrijk dat in bijna iedere gemeente in Nederland één of meerdere oorlogsgraven te vinden zijn. In het hart van de gemeente en dicht bij burgers en scholen. Wij stimuleren dan ook adoptie van oorlogsgraven door scholen en particulieren, lokale herdenkingen en het onderzoek naar de verhalen bij de graven. Door verhalen uit te zoeken en door te vertellen, geloven wij dat de lessen uit het verleden kunnen worden ingezet voor een betere toekomst. Wij kunnen dit echter niet zonder de Nederlandse gemeenten als partner. Onze stichting wordt niet voor niets gefinancierd door het Ministerie van Binnenlandse Zaken. In 1946 is de Oorlogsgravenstichting opgericht om de eeuwige grafrust te kunnen verzorgen voor de vele oorlogsslachtoffers die hun leven hadden verloren in de recente oorlog. Omdat velen van

Over de Oorlogsgravenstichting

De Oorlogsgravenstichting heeft ongeveer 180.000 mensen geregistreerd als oorlogsslachtoffer. Zij zijn gevallen sinds het begin van de Tweede Wereldoorlog tot heden. Al deze mensen hebben een verhaal, soms indringend soms kort of eenvoudig. De Oorlogsgravenstichting wil de herinnering aan deze mensen levend houden. Niet alleen voor de huidige generatie, maar ook voor de toekomstige generaties. Dit doen wij door hun verhalen te verzamelen en door te vertellen, door hun namen te registreren en te noemen en door het onderhouden van de 50.000 Nederlandse oorlogsgraven waar ook ter wereld. Voor meer informatie en mogelijkheden om ons werk te steunen, kunt u terecht op onze website www.oorlogsgravenstichting.nl

Activiteiten van de Oorlogsgravenstichting

- Onderhoud van 50.000 Nederlandse oorlogsgraven wereldwijd
- 13.000 in Nederland verspreid over bijna alle Nederlandse gemeenten
- 25.000 in voormalig Nederlands Indië
- 12.000 in de rest van de wereld
- Een personendatabase met gegevens van 180.000 Nederlandse oorlogsslachtoffers
- Organisatie van herdenkingen op Nationaal Ereveld Loenen, en Nederlands Ereveld Menteng Pulo in Indonesië
- Faciliteren van grafadoptie door scholen en particulieren
- Organisatie pelgrimsreizen naar ZO Azië
- (Digitale) rondleidingen erevelden
- Persoonlijke oorlogsverhalen verzamelen via onze website en via social media

hen een laatste rustplaats vonden in een van de Nederlandse gemeenten heeft de Oorlogsgravenstichting een bijzonder partnerschap gesloten met deze gemeenten, waarin de Nederlandse burgemeesters een bijzondere rol in spelen. Met deze samenwerking gaven de gemeenten na de oorlog invulling aan de ereplicht van de Nederlandse bevolking aan hun omgekomen landgenoten. In iedere gemeente waar zich één of meer oorlogsgraven bevonden werd door de burgemeester een consul benoemd. Deze consul kreeg de opdracht de oorlogsgraven in de gaten te houden en te zorgen dat zij er netjes bij lagen. Zij werden zo de oren en ogen van de Oorlogsgravenstichting die op basis van de rapportages van de consuls het beheer en onderhoud van de graven kon inplanen. Dit bijzondere systeem bestaat tot op de dag vandaag en maakt het mogelijk met een relatief kleine organisatie 13.000 oorlogsgraven in Nederland te onderhouden. We betrekken daarmee de lokale gemeenschap bij de lokale geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog.

Bevlogen Consul

Diverse gemeenten in Nederland betrekken al actief hun inwoners bij de lokale oorlogs geschiedenis. Wij vinden dat de burgemeester en consul hierbij een belangrijke rol spelen en daarmee bij kunnen dragen in de betrokkenheid van de gemeente en met name de jeugd. Een mooi voorbeeld is de bevlogen consul van de gemeente Horst aan de Maas: Hans Steenmetz. Hij vertelt graag over zijn werk: 'Ik ben erin gerold door mijn onderzoek naar oorlogsactiviteiten in de gemeente. Mijn interesse ligt bij alles wat met de Tweede Wereldoorlog te maken heeft, vooral in de gemeente hier. Om de verhalen door te

geven aan de jeugd geef ik rondleidingen over de monumenten op een gerenoveerde begraafplaats en bezoek ik scholen om gastlessen te geven. Ik probeer daarmee de jeugd te laten zien dat vrede en vrijheid niet vanzelfsprekend zijn en dat er vaak een hoge prijs voor werd betaald. Zo komen de groepen 7 en 8 van de scholen in de gemeente ieder jaar in april voor een rondleiding naar de begraafplaats. Bij de scholen ligt de nadruk op de kinderen in de oorlog. Zij hebben daarbij extra aandacht voor een graf waar zeven kinderen uit een gezin liggen.'

Het verhaal van Hans Steenmetz laat zien welke rol de consul kan spelen bij het doorvertellen van de geschiedenis rondom de graven. U als burgemeester speelt hier een rol in door bij de benoeming van een consul te kijken naar de motivatie om anderen te betrekken bij de graven. U kunt de graven betrekken bij de herdenkingen in het komend bevrijdingsjaar en onderdeel laten zijn van een gezamenlijke aanpak in alle initiatieven rondom het thema oorlog en vrede. De Oorlogsgravenstichting kan u bij meer faciliteren. Denk hierbij aan een eigen herdenkingsmoment organiseren op een dag die aansluit bij een gebeurtenis uit de lokale geschiedenis van uw gemeente. Er kunnen rondleidingen voor en gastlessen op scholen (in de regio) worden georganiseerd, een graf worden geadopteerd of ondersteuning op social media.

Mocht u naar aanleiding van dit verhaal meer willen weten over het werk van de Oorlogsgravenstichting in uw gemeente. Bel of mail 070-3131080 of info@ogs.nl ■

'Het vertellen van persoonlijke verhalen draagt bij aan besef dat vrede, vrijheid en veiligheid niet vanzelfsprekend zijn'

SERVICE

BURGEMEESTERSAPP

Op het NGB congres is de BurgemeestersApp gelanceerd. Deze app is voor iedereen te downloaden op Android of iOS met de zoekterm "burgemeestersapp". De app start met een crisis module, waar u een aantal crisis gerelateerde vraagstukken voorgeschoteld krijgt. Het scenario is geschreven door Wouter Jong aan de hand van ervaringen die in de crisisondersteuning door het NGB zijn opgedaan. U kunt de app zelf spelen, maar ook uw medewerkers wijzen op de app.

DE CYBERBURGEMEESTER-VERVOLGONDERZOEK

In opdracht van Politie & Wetenschap, vindt een vervolgonderzoek plaats op De Cyberburgemeester en zal gaan over de rol van gemeenten bij het monitoren van online of dreigende openbare-ordeverstoringen. De online vragenlijst heeft u reeds ontvangen. Uw deelname wordt op prijs gesteld en zal helpen bij scholing van de toekomstige OOV ambtenaren die burgemeesters beter kunnen adviseren over de dilemma's en mogelijkheden op het gebied van online openbare orde en andere vraagstukken waarbij digitalisering een belangrijke rol speelt.

BURGEMEESTERS-CONFERENTIES

U heeft de uitnodiging inmiddels ontvangen. Schrijf u in voor 14 december aanstaande via www.burgemeesters.nl/conferenties2020.

U hoort dan 20 december voor welke conferentie u bent ingedeeld. De conferenties vinden dit jaar in Epe plaats.

- Conferentie I: 14-16 januari 2020
- Conferentie II: 4-6 februari 2020
- Conferentie III: 18-20 februari 2020
- Conferentie IV: 25-27 februari 2020
- Conferentie V: 3-5 maart 2020
- Conferentie VI: 31 maart- 2 april 2020

OPLEIDINGENAANBOD

U heeft de opleidingengids weer ontvangen. Ook komend jaar kunt u zich weer volop professionaliseren met een divers aanbod opleidingen. U kunt zich tot 17 januari 2020 inschrijven via www.burgemeesters.nl/opleidingen2020. U hoort dan begin februari voor welke opleiding(en) u bent ingedeeld.

TASKFORCE MENSENHANDEL

Uitbuiting gebeurt onder onze neus, op de hoek van de straat. Zicht en inzicht op gemeenteniveau is daarom cruciaal. U kunt als burgemeester met uw college een effectieve aanpak ontwikkelen. Het is daarom noodzakelijk om best practices te delen. Op de bijeenkomst van het NGB afgelopen zomer bleek dat het besef onder burgemeesters groeit maar dat de rol in de aanpak van mensenhandel nog niet overal geland is. Het NGB brengt u graag in contact met collega bestuurders die hier al stappen in hebben gezet. Meer informatie? Stuur een email naar info@burgemeesters.nl.